

ЗАГАЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ ТЛО СИНЬОВОДСЬКОЇ БИТВИ 1362 РОКУ

Микола ПАШКОВЕЦЬ

*доцент Інституту післядипломної освіти
Київського Національного університету
імені Тараса Шевченка*

У 2012 році Україна, разом з усім цивілізованим світом, у рамках заходів ЮНЕСКО, відзначить ювілей надзвичайно знаменної події для нашого народу, але, на жаль, до сих пір не досить знаної в Україні. Мова йде про 650-у річницю перемоги литовсько-руського війська у битві на Синіх Водах у 1362 році, яка суттєво і остаточно підірвала могутність Золотої Орди. У культурно-історичному світлі ця битва мала епохальне значення для всієї Східної Європи. По межі новоутвореної Литовсько-Руської держави постав так званий «Великий кордон» між Сходом і Заходом, який власне відіграв роль буферної зони в протистоянні двох цивілізацій.

У результаті було утворено державне об'єднання, яке на той час отримало назву Велике Князівство Литовське, Руське і Жемайтське. Литовці не пригнічували самобутності та самовідомості українського та білоруського народів, що й зумовлювало на той час міцність цього об'єднання. «Ми старини не рушаємо, а новини не уводимо» – було їх правилом. «Вони приймали православну віру, місцеву культуру, мову, одним словом – ставали українськими або білоруськими князями» – зазначає Михайло Грушевський

Крім того, у першій половині XIV століття, внаслідок гострих внутрішніх суперечностей, пов'язаних з постійними боярськими

інтригами, напруженою, безперервною боротьбою за владу, Галицько-Волинська держава, єдиний на той час відносно незалежний спадкоємець земель Київської Русі, починає поступово занепадати. Цією обставиною негайно скористалися сусідні держави. Через їх експансію перше українське королівство (Данило Галицький був коронований у 1253 році) припинило своє існування.

Натомість інтенсивне державотворення в той час розпочалося серед литовського етносу. Головною причиною прискорення процесів державотворення у литовців була їхня напружена боротьба проти німецьких лицарів Тевтонського ордену, що виник на прибалтійських землях і намагався підкорити своїй владі місцеві племена. У ході цієї війни серед литовських князів провідну роль відіграв князь Міндовг (період правління 1230–1263 роки). Саме йому близько 1240 року вдалося завершити утворення нової держави – Великого князівства Литовського. Велике Литовське князівство розпочало своє проникнення на Русь.

За часів князя Міндовга Чорну Русь і деякі білоруські території було приєднано до Великого князівства Литовського, що і

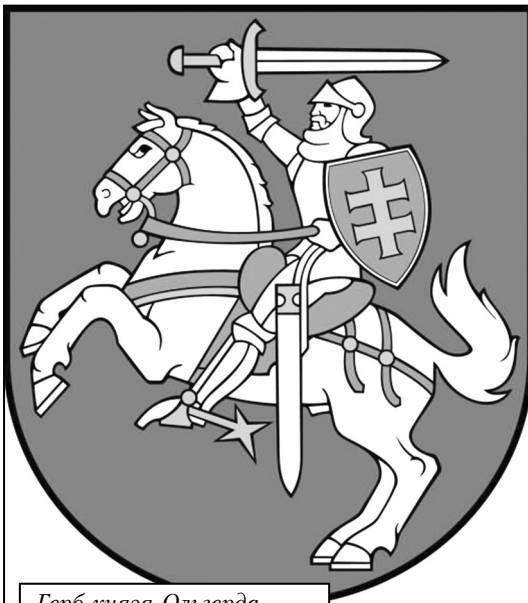
дало підставу називати нове державне утворення Великим князівством Литовським, Руським і Жемайтійським.

Великий князь Литовський Гедимін (1274–1341, період правління 1316–1341 роки), який, по суті, завершив розпочате Міндовгом приєднання Білої Русі з північноукраїнськими князівствами, першим називає себе королем литовців і руських: «Пановал князь Гедимин лѢт много на князствѢ Литовском, Русском и Жомойтском, и много мѢвал воен, а завше выгравал фортуinne». Вже тоді Гедемін будував плани захоплення Києва.

Після загибелі останнього правителя Галицько-Волинської держави короля Юрія II розпочалася війна між Литвою і Польщею за володіння Галичиною і Волинню. Вона тривала 40 років. Галицьке боярство проголосило галицько-волинським князем сина Гедеміна – Любарта (Дмитра), який мав родинні зв'язки з Романовичами і був православним. У відповідь на це Польща і Угорщина здійснили у 1340 році похід в Галичину, але, зустрівши опір місцевого населення, змушені були її покинути. Галицькі бояри визнали владу Любарта на Волині, а самі владарювали на Галичині на чолі з організатором опору польським загарбникам боярином Дмитром (Дедьком).

У 1349 році польський король Казимір III таки приєднав Галичину до Польщі. А коли Казимір у 1356 році схилив сім ординських ханів на свій бік, то це призвело до погіршення відносин між татарськими правителями Поділля і литовськими князями. Мабуть, ця зміна орієнтації татар і спонукала Ольгерда розпочати війну з ними.

Водночас з військовими діями на заході, Литва розпочинає активні дії на Чернігівсько-Сіверській землі. Після звільнення від татарської залежності русько-литовськими військами, починаючи з 1322 року, етнічні українські землі називаються Великим Князівством Руським. Поширення влади литовсько-руського князівства до Прип'яті й Тетерева створювало сприятливі стратегіч-

Герб князя Ольгерда

ні умови для подальшого наступу на Сіверщину та Київщину. Міцна влада Золотої Орди унеможливила просування влади Великого князівства на південний схід. Але достатньо було відбутися 25-річній усобиці в Золотій Орді, яка увійшла в літописи під назвою «Велика заметня» і яка підточила сили татар, як конфлікт Золотої Орди з Великим князівством став неминучим.

Після смерті хана Джанібек у 1357 році в Золотій Орді розпочинається хвиля міжусобиць, протягом 1359–1361 років у золотоординській столиці Сараї змінюється сім ханів, а у 1362 році Орда розпадається на дві частини з кордоном по Волзі.

Подальша розв'язка відбулася в тому ж таки 1362 році. Влітку правитель улусів, до складу яких входили українські землі, вирушив походом на Сарайаль-Джедід на Поволжі. Цим не забарився скористатися син Гедеміна і його наступник Великий князь Ольгерд Гедимінович (Альгірдас, в хрещенні – Олександр-Дмитро, рік народження 1305/1307 – помер у травні 1377, період правління 1345–1377 роки).

Перед тим, близько 1355 року Ольгерд відвоював Брянськ, після чого йому підкорилися багато уділів Чернігово-Сіверського князівства і більша частина Переяславської землі. Всі Чернігово-Сіверські землі Ольгерд поділив на три уділи: сину Дмитру він віддав Чернігів і Трубчевськ, Дмитру-Корибуту молодшому – Брянськ і Новгород-Сіверськ, племіннику Патрікію Наримунтовичу – Стародуб Сіверський. Найважливішим стратегічним здобутком було те, що Чернігово-Сіверщина та Східна Київщина, а через них і внутрішні райони Великого князівства Литовського, відтепер були надійно захищені від монголо-татарського вторгнення.

Таким чином Велике князівство безпосередньо вийшло на кордони Золотої Орди. Як вважає український історик Фелікс Шабульдо, подальший наступ литовського війська на землі, підвладні Золотій Орді, був реалізований у двох походах: першому,

Князь Міндовг

спрямованому на південь Дніпровсько-Донського Межиріччя аж до гирла Дону і Азова, і другому, що досяг гирла Дніпра та Південного Бугу і під час якого відбулася Синьоводська битва. Але дві такі масштабні військові експедиції протягом одного року Велике князівство на той час економічно і військово не змогло б осилити. Скоріше за все, відбувся тільки один похід – Синьоводський, перебіг якого в хронологічному і просторовому вимірі, як можливий варіант, ми спробуємо відтворити в подальшому викладі, дотримуючись реконструкції походу, зробленої чудовим і натхненним дослідником Миколою Дорошем.

Таким чином, у 1362 році князь Ольгерд, врахувавши сприятливі обставини, а також використавши поліпшення на той час від-

Великий князь Литовський ГЕДИМІН

носин з Польським королівством і Німецьким орденом, виступив проти ординського владарювання в межиріччі Дніпра і Дунаю. Початковий склад війська було сформовано в Білорусі: у володіннях Коріатовичів, в землях Андрія Полоцького, в Пінському князівстві Петрікія Наримонтовича, а також були залучені полки заславського володаря князя Явнута, під орудою його сина Михайла. Військо Ольгерда згодом значно поповнилося волинськими дружинами князя Любарта і військовими формуваннями з Київщини.

Беручи до уваги те, що в Києві на той час сидів татарський ставленник Федор і перебував татарський гарнізон, цей шлях виключав момент раптовості і міг викликати необхідність облоги Києва. Тому найбільш вірогідно, що для пересування литовсько-руських військ на Поділля Ольгерд вибрав шлях через Волинь, де владарював його брат Любарт. Це був економічно розвинутий район, що раніше належав Великому Князівству Галицькому, зі значним населенням, з чисельними водними поймами і луками, де можна було пасти коней, поповнювати

запаси продуктів для війська і розширити ополчення. Адаже у свій час князь Гедемін йшов походом на Київ також через Волинь.

Крім того, цей маршрут дозволяв забезпечити відносну потаємність пересування військ, оскільки райони їх зосередження знаходились на значній віддаленості від татарських володінь. На користь такого маршруту пересування литовсько-руських військ вказує також згадка в літописах про взяття міста Коршів, яке може бути ототожене з сучасним містом Корець на Рівненщині і яке було розташоване на шляху пересування війська князя Ольгерда. Так Рогозький літописець, складений в остаточній редакції восени 1396 року, повідомляє: «*Въ лѣто 6871... Того же лѣта Литва взяла Коршевь и сотворишас[я] мятежи и тягота людемъ по всеи земли. Тое же осени Олгрд Синю воду и Бѣлобережје повоевалъ*».

Така ж, але дещо скорочена звістка міститься у Никонівському літописному зводі кінця 1520-х років: «*Въ лѣто 6871... Того же лѣта Литва взяша Коршеву. Того же лѣта князь великій литовській Ольгерд Гедименович Синюю воду и Бѣлобережје повоева*».

Місто Корчів (Корчев) було великим центром удільного князівства. Це було крайнє місто Погорини (Погориння), яке розташовувалося на межі з давніми Київськими землями. Встановлення влади татар над Київським князівством змусило галицьких і волинських правителів обмежитись кордонами на сході по річці Горинь. Тому литовські князі прагнули перш за все захопити місто Корчів, під яким литовсько-руські війська з'явилися зненацька, приблизно в середині серпня 1362 року.

Крім того, саме місто Корчів дуже цікавило князів Острозьких як колишня їх особиста власність ще до татарської навали. Тому дуже ймовірно, що представники цього роду брали безпосередню участь у завоюванні Корчева, який зразу ж перейшов до них як до колишніх власників.

Протатарські загони, які обороняли Корчів, були розгромлені. Після цього військо

Ольгерда попрямувало, найбільш ймовірно, верхів'ям річечки Корчик на південь князівства у напрямку Любартова, де на нього вже чекали споряджені дружини князя Любарта та було зібране народне ополчення.

Після завоювання Корчева пряма дорога до Польщі для татар була повністю перекрита, тому й польські союзники допомогти татарам не могли. Вони залишили їх наодинці з сильним литовсько-руським військом.

Отже, в кінці серпня всі хоругви Великого князівства Литовського вже перебували в Любартові (нині місто Любар, районний центр Житомирської області, розташоване на річці Случ) у повній бойовій готовності. Там же, очевидно, була розташована ставка князя Ольгерда, де він завершував останні приготування до борні з ординцями.

Історична довідка. Восени 2006 року місто Любар відмітило 680 річчя з дня заснування. Попередником Любара було давнє місто Болохів – стольний город Болохівської землі. У 1324–1386 роках містечко знаходилось у володінні Любарта і з 1326 року іменувалось як Любартов.

Вперше Болохівська земля згадується в Іпатіївському літописі під 1150 роком як давньоруська область, що лежала у верхів'ях Південного Бугу, Случі і Тетерева. Користуючись тим, що Болохівська земля знаходилася на прикордонній території трьох земель – Київської, Волинської і Галицької, – Болохівські князі здавна вели боротьбу проти спроб і намагань Галицько-Волинського князівства приєднати цю територію до своєї.

Михайло Грушевський наголошував, що етнічний склад Болохівських земель мав старослов'янську (українську) основу, з деякими домішками – чорноклобуцькою (на Побужжі), торкською (поселення Торчеськ, Торчинці – нині Торчин на Сніводі) і куманською (поселення Куманівці).

Під час Батийового походу на Русь війська Данила Галицького покинули цю землю напризволяще, і, щоб уникнути погрому, болохівці вимушені були піддатися татарам,

за це й були помилувані. Данило Галицький сприйняв такі дії як зраду і протягом наступних років він, а згодом і його спадкоємці, здійснювали проти «татарських людей» грабіжницькі походи.

Але воля болохівців не ламалася, і кожного разу з відходом галичан болохівські громади відновлювали старі порядки. Тому практично всі болохівські міста і містечка були укріпленими фортецями. Саме під зверхністю ординців болохівці намагалися відшукати більшу свободу і легше оподаткування. Князі болохівські були поборниками обласної автономії та рішучими противниками централізованого державного ладу, такі собі «середньовічні махновці», що зайвий раз підтверджує про генетично-невмирущу спадкоємність українського етносу. З цього приводу дуже слушно зауважив Микола Дорош: «з татарською допомогою болохівці «виломлювались» з-під опіки київських та галицьких князів, створювали свої автономні громади вільних людей. Може,

Великий князь литовський ОЛЬГЕРД

це вияв козацької вольності, бо ж слова «болохівці» й «козаки» вживалися раніше в тотожному значенні». Можливо саме через це їхнє середовище породило такого славного лицаря України, як Северин Наливайко.

Дослідник Болохівщини Олекса Журко зазначав, що «після погрому Данила Галицького, все ж таки якась частина перейшла на його сторону. На цей раз вони отримали ще один удар, але вже від татар. В результаті такої ситуації вони вимушені були переселитися на Турово-Пінщину. І ось у турово-пінських лісах вони «пересиділи» більше ста років. Перший, хто звернув увагу на це, був київський професор Максимович, який заявив, що Турово-Пінщина була серцем всієї української еліти».

У середині XIV століття у боротьбі з золотоординцями литовські князі допомагають колишнім болохівським князям повернутися у рідні краї. Серед них був князь Данило, який у другій половині XIV століття з'являється на наших теренах, і потім якого, отримавши від князя Любарта місто Острог, вступають в історію вже під іншим іменем – князі Острозькі. Тобто прослідковується генетичний зв'язок між болохівцями і Острозькими князями, які отримали своє законне право повернутися на свої предковичні землі. Тому, як зазначає Микола Дорош: «зв'язок Синоводських подій із болохівською історією є беззаперечним і потребує подальшого детального і неухильного дослідження та вивчення».

Про характер татарщини на Болохівських землях український історик Гнат Хоткевич писав: «Що ж до самої неволі татарської, то вона не була надзвичайно тяжкою. Татари брали податки, часом навіть великі, але на тім обмежувалися. На душу народну татарин не посягав. Він не казав – забудь свою мову, а говори по моему, забудь свою національність, а зробися татариним і т.д. І з того погляду, пізніші – польська, а потім московська неволі – були для нашого народу далеко тяжчими. Мало того, що податі бралися гірші татарських і доводили

народ до повної руїни економічної, але ще й накладалося ярмо і на душу народну: веліли приймати їх мову, любити їх історію, їх королів та царів і т.п., а це вже найгірша неволя».

Отже, у вересні 1362 року військо Ольгерда рушило з міста Любартов і через річку Случ попрямувало до річки Снивода. І. Гуржій виводить походження назви Снивода від сарматського «сно», «сне», «сні», що означає «вода», «річка». Слід зазначити, що ця версія дуже правдоподібна. А можливо, річка отримала таку назву через те, що протікала по центру так званої Синьої Русі (так іменували цю місцину за часів Давньої Русі).

Таким чином, шлях війська Ольгерда з Вільно, найімовірніше, пролягав через: Новгородок (Новогрудок), Слонім, Пінськ, Любартов до Уланова (Синьої Води).

Не викликає сумніву те, що ординці не були заскочені зненацька і готувалися до битви, оскільки у них вже була інформація про похід Ольгерда. Біля річки Снивода (в районі сучасного села Уланів Хмельницького району Вінницької області), війська Великого Князівства Литовського перестріли чамбули трьох татарських беїв: Кутлубуги (у минулому радника хана Джанібєка та правителя «Лівобережної» тьми, якого визнавали за сина кримського намісника Кутлук-Тимура, володів величезною Кримською Ордою), молодого хана Кочубєя (Бек-Ходжи) (правителя «Правобережної» тьми – Перекопської Орди, вплив якої розповсюджувався й на Північне Причорномор'я від Криму до Дніпра і Дністра) й Деметрія-Солтана (християнина, владаря князівства Феодоро і в одночасі правителя тьми в Дністровсько-Прутсько-Дунайському міжріччі, чий кочів'я знаходилися біля Дністра в межах Карпат, низин Пруту, Дунаю, а також всього Поділля).

Отже, швидше за все, стріча супротивників і вирішальна битва відбулася саме на річці Снивода, де татари зазнали поразки і вимушені були поспішно відступати. До речі,

зауважимо, що, як показують сучасні дослідження, ніколи поселення Торговиця і річка Синюха не мали назви Сині Води. Це результат помилкових пошукових висновків попередніх дослідників стосовно дислокації місця Синьоводської баталії через те, що назви річок Синюха і Снивода дуже співзвучні з назвою Сині Води, яку власне почали вживати попередні дослідники,

Битва відбулася у вересні 1362 року і стала доленосною подією для української історії. Розгром трьох ординських князів, тогочасних спадкоємних володарів Подільської землі, військом великого князя литовського Ольгерда в битві біля Синіх Вод уперше згадується в літописній оповіді «Про Поділля». Як зазначає історик Фелікс Шабульдо, «ім'я автора цієї писемної пам'ятки залишилося невідомим. Певним є те, що він мав причетність до вищих урядових кіл Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського й написав свій твір на початку 1430-х років, у розпал польсько-литовського воєнного конфлікту, в ході якого обидві сторони розв'язували політичну проблему: кому саме – Польському королівству чи Великому князівству Литовському – належатиме вся Подільська земля».

Вибираючи місце, яке б найкраще підходило як поле брані, Великий князь Ольгерд, очевидно, зупинився на районі сучасного поселення Лозна на річці Снивода. Він оглянув, так звану «підкову», що утворювалася вигином ріки, а також круті береги потічка Батіжок, що впадав у Сниводу. Рельєф цієї місцини сам по собі сприяв підсиленню позицій військ, тому дуже підходив для битви. Повідомлення про бой-

*Золотоординська кіннота
(реконструкція виконана в Улан-Баторі)*

висько в цьому місці міститься у Никонівському літописі (1420 рік): «Тогоже лета Литва, взявша Коршеву, много лиха сотворишеса князь великий литовский Ольгерд Гедиминович Синюю воду и Белобережье повоева».

У «підкові» знаходилося рівне поле довжиною близько 4-х кілометрів і шириною 1–1,5 кілометрів. По назві сусіднього села, його називають зараз Улановим полем. Таку назву село отримало від татарського слова «улан» через те, що князі Ольгерд і Вітовт пізніше селили тут уланів (так називали потомків татарських ханів, народжених різними жінками), цим самим створюючи форпост для стримання татарських нападів на Велике князівство Литовське. Найімовірніше, що саме на місці сучасного села Уланів знаходилося легендарне місто Синя Вода, яке, вочевидь, було зруйноване до щенту, так як попало в епіцентр битви. Потім поселення відродилося уже як татарський Уланів.

Річка Снивода неглибока і неширока, але злившись з річкою Сальничкою, вона в районі Уланового поля утворює широке плесо. Низький берег плеса з боку поля – заболочений. Берег з боку села Уланів –

Битва на Синій Воді. Художник І. Дзись

крутий і глинистий. Ця особливість берегів дуже ускладнювали б атаку татарської кінноти у випадку її виходу в тил литовсько-руського війська. Таким чином, Ольгерд дуже вдало вибрав місце для битви.

Більш детально цю битву описав польський хроніст Мацей Стрийковський у своїй праці «Хроніка Польська, Литовська, Жамойтська і вся Русь» (1582 рік): «Татари з шаленим завзяттям розпочали бій, засипавши Литву густим залізним градом із луків, сточили кілька сутичок, але завдали мало втрат через правильний її шик та швидке маневрування. А литва з русинами враз із шаблями та списами наскочили на них і в рукопашному бою прорвали лобові частини та змішали їм танці півколом, а інші, особливо новгородці з Коріатовичами, з самострілів зі стрілами наскочили з боків й довгими списами скидали їх із сідел, наче вітер снопи в бурю. Не змігши довше витримати лобового натиску Литви, татари

почали мішатися та перелякані тікати в розлогі поля».

Татари, кидаючи все своє спорядження, поспішно з перманентними сутичками відходили в напрямку Чорного шляху, який був розгалуженою переплетеною системою багаточисельних доріг, в середньому близько ста кілометрів завширшки. Саме цими дорогами ординці здійснювали напади на українські землі, вміло обминаючи небезпечні місця, міняючи шляхи, зберігаючи лише загальний напрямок і кінцеву мету. Саме нижньою гілкою Чорного шляху втікали татари після Синьоводської поразки. Литовсько-руські війська переслідували противника, знищуючи їх з обох боків уздовж Сніводи, найчастіше біля переправ, а потім наздоганяючи ординців по степах і ярах нижньої гілки Чорного шляху.

Дослідження Миколи Дороша, проведені на зазначеній місцевості, дозволили зробити висновки, що битва відбулася в райо-

ні нинішніх сіл Уланів, Воронівці, Пагурці, Рибченці, Скаржинці, Пустовіти, Зозулинці, Чернятинці, Лозні, Жданівці, Куриловці, біля хуторів Кривошійських, Сербанівських та ін. Жертв битви було досить багато, про що свідчить наявність великих могил-курганів понад Сниводою та в багатьох селах Сниводдя, але, на превеликий жаль, переважна більшість з них на сьогоднішній день є розорані.

Захоронення мертвих робилися там, де була безпосередньо битва. Місцеві жителі й донині знаходять дуже поржавілі наконечники списів, дротиків стріл, уламки мечів. Наконечник дротика тих часів знайшли школярі з села Вороновці на березі річки Сниводи. Зараз він знаходиться в музеї Миколи Дороша.

Відсутність таких могил у сусідніх районах краю (Калинівському, Козятинському, Погрибищенському, Любарському, Старосинявському та інших) вказує, що битва розпочиналася на території сучасного Хмельницького району Вінничини (старовинна Божська земля). На полях Присниводдя могил надто багато, а на полях біля річки Синюхи таких захоронень немає. Київське князівство литовці здобули головним чином шляхом «тихої експансії», майже без боротьби. Населення піддалося їм без опору, прихильно зустрічаючи нову владу. Литовські завойовники-визволителі викликали до себе симпатії передусім тим, що вели боротьбу з монголо-татарами і були могутніми спільниками українців у боротьбі із Золотою Ордою. Литва, володіючи значними військовими силами, відкривала можливість визволення від

Орди, а це було головним, життєво важливим завданням українського народу. Тому то заняття Києва відбулося без боротьби: Ольгерд змістив ординського намісника й віддав Київ в управління своєму синові Володимирі. Подільську землю Ольгерд віддав племінникам, синам брата Коріата (в хрещенні – Михайло): Юрію, Олександрі, Костянтину, Федору (Коріатовичам), які управляли всім Поділлям, «іменуючись» його князями й господарями. Саме цей факт лежав в основі обґрунтування Литовською стороною на особливі права володіння прилученою територією. До речі, син Коріата-Михайла Гедиміновича – Дмитро Коріатович (у московських хроніках відомий як воевода Боброк Волинський) був одружений на сестрі Великого князя московського Дмитра Донського. Отже, під впливом родового герба Коріатовичів, Юрій Зміборець стає гербом Московських князів та Москви, а син Дмитра Донського – князь Василь починає карбувати монети зі зображенням святого Юрія на коні зі списом (копьем) –

Втеча татар з поля битви

звідси й пішла назва «копійка». Саме через те, що Коріят-Михайло Гедимінович був князем Новгородка Литовського (сучасне місто Новогрудок у Гродненській області Білорусі), тому у Московському князівстві копійки ще називались «новгородками».

Позицію Польщі потім заявляли її послы у сеймі 1448 року в Любліні, стверджуючи, що Подільська земля не належала Литві ніколи. Також і поляки її не мали, але одержали край по спадковості, зміцнивши замки і фортеці у містах Бакоті, Браславі, Кам'янці, Меджибожі.

Внаслідок Синьоводської перемоги українські землі були звільнені від 122-річного золотоординського іга. Київське, Подільське та Чернігово-Сіверське князівства увійшли до складу Великого князівства Литовсько-Руського, а Золота Орда відновити свою владу над Україною вже не змогла.

Тому можемо сказати, що саме на полі Синьоводської борні (на Сниводі) знаходиться відправна точка нашого Європейського вибору, що утвердився після Синьоводської перемоги – у складі князівства Литовського. І здійснилося це за 18 років до хрестоматійної Куликовської битви, яка, до речі, сильно міфологізована на догоду імперській політиці сусідів-великоросів. А чи не пора цій міфологізації припинитись хоча б через 650 років?

Зразу ж після Синьоводської битви 1362 року, за наказом Ольгерда брати Коріатовичі укріплюють на Поділлі низку поселень: Смотрич, Бакоту, Камінець (Кам'янець), Брацлав (Браслав), Сокілець, Хмельник (Хмільник), Вінницю. Зауважимо, що поселення Вінниця було названо на честь литовського язичницького бога води і водної стихії «Вене», тому спочатку іменувалося «Веницею». Поселення Хмельник пос-

тало на місці колишнього болохівського містечка Божеськ, яке спочатку було закладено на острові посеред Бугу і зруйноване військами Данила Галицького під час походу проти татарських людей. При цьому вцілілі жителі містечка переховувалися на острові, вкритому густими зарослями хмелю. Від цього, нібито, і пішла назва відродженого поселення.

У подальшому Ольгерд вів запеклу боротьбу за Волинь з Польським королем Казиміром III, угода була укладена лише в 1377 році, при наступникові Казиміра, Людовіку. За цією угодою уділи Берестейський, Володимирський і Луцький відійшли до Литви, а Холмська і Белзька землі – до Польщі. Таким чином, у той час Велике князівство Литовсько-Руське досягло найбільшого територіального розмаху «від моря і до моря» (від Балтики на півночі до Причорномор'я на півдні, від Волині та Поділля на заході до Брянська і Новгород-Сіверського на сході).

Та попри все, на битву під Синіми водами довгий час було накладено свого роду «табу». У радянський період про неї не згадували, розглядаючи історію Великого Князівства Литовського виключно в контексті «боротьби українського та білоруського народів проти польсько-литовських феодалів» і «за воз'єднання з Росією». Інші погляди трактувалися як «антинаукові».

Безумовно, те, що звершив князь Ольгерд, повинно бути достойно оцінене, а його ратні діяння заслуговують того, щоб ім'я князя було внесено в списки видатних людей, які складаються ЮНЕСКО. Свіча пам'яті про героїзм воїнів цієї битви ніколи не повинна згасати і має втілитися у величні монументи русько-литовського бойового побратимства.

ДЖЕРЕЛА

1. Дорош М. Битва на Синій Воді (правда та домисли). – Вінниця : Вид-во «О. Власюк», 2009.
2. Сокаль І. Битва на Синіх Водах: Велика «шахівниця» князя Ольгерда. – «Військо України», 2009. – № 4. – С. 32–35.
3. Шабульдо Ф., Брайченко О. Центральна Україна за доби класичного середньовіччя: студії з історії України. – К., 2003.
4. Шабульдо Ф. М. Битва біля Синіх Вод 1362 року: маловідомі та незнані аспекти. – Український історичний журнал. – №2. – 1996.
5. Войтович Л. Галицько-Волинські етюди. – Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2011.
6. Хоткевич Г. Історія України. – К., 1993. – С. 112.
7. Грушевський М. Історія України-Руси. – К., 1993. – Т.3. – С. 87.
8. Литвин В. Історія України. – К., 2003. – Т.1. – С. 265.
9. Гунин Л. Ольгерд Гедиминович. // сайт http://www.balandin.net/Gunin/Bobruisk/CHAPTER_4/olgerd.htm.
10. Тимошенко В. Битва на Синей Воде. // Секретные исследования. // сайти http://secret-r.net/publish_deruginski.php?p=246 та <http://batfx.com/index.php?showtopic=2049&mode=threaded&pid=24267>.
11. Ляскоронський В. Похід князя Вітовта на татар. / Історія України в прозових творах та документах. Темні віки, XIV – перша половина XV ст. – К. 1993.
12. Коваль А. Знайомі незнайомці. – К., 2001.
13. Літопис Руський. – К., 1989.
14. Землинський В. Історія України в особах. IX-XVIII ст. – К., 1993.
15. Зінченко А. Поділля. – К., 1998
16. Гедз Т. Чи існував насправді «город Синя Вода»? // сайт «Мислене Дерево» <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/AuxHistSci/HistGeography/SynjaVoda.html>.
17. Яковенко Н. Нариси історії середньовічної та ранньомодерної України. – К., 2005.